

УДК 37.034

Л. В. Петько,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова)
petkoluda2015@gmail.com

ВИХОВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТУ

Анотація

Представлено погляди сучасних науковців на розуміння сутності наукового поняття «естетична культура», окреслено її роль у вихованні, зокрема, естетичному, майбутніх випускників вищих навчальних закладів. Естетична культура розглядається автором як складне психолого-педагогічне явище, яке охоплює усі сфери буття людини, розвитку і виховання студентської молоді. Окреслено основні завдання, які передбачає виховання естетичної культури сучасних студентів.

Ключові слова: естетичне виховання, естетична культура, особистість, студент, університет.

Summary

In the article on the basis of analysis of this problem in scientific theory the nature of the scientific notions “upbringing”, “aesthetic upbringing”, “aesthetic culture” are given; their role and place in the aesthetic education of personality is defined. It is proved that in the process of aesthetic education the aesthetic development of a personality and development her/his aesthetic culture is formed.

Key words: upbringing, aesthetic upbringing, aesthetic culture, personality, student, university.

Постановка проблеми. Освіта, будучи одним із головних ресурсів сучасного розвитку українського суспільства, окреслює однією з провідних цілей – формування професійно компетентної, соціально адаптованої, творчої особистості. Відтак, виховна складова в сучасній освітній системі стає все більш значущою і вагомою, тому що виховання має за мету всебічний гармонійний розвиток особистості, студентства, зокрема, з огляду на те, що майбутні випускники вищої школи визначаються як еліта країни, її майбутня інтелігенція, тому розглядаються підґрунтям, тією силою, яка сприятиме інноваційному розвитку нашої країни. Також, виходячи з логіки сказаного, зазначимо, що, по-суті, українські університети є полікультурними, приймаючи на навчання студентів різних національностей і культур.

Аналіз досліджень і публікацій. Винагідно зазначимо, естетичному вихованню в освітньому середовищі присвячена низка державних документів [6; 7; 22], оприлюднених наприкінці 90-х років і поч. 21 ст. На нашу думку, такий розрив у часі говорить про недостатню увагу до названого виду виховання особистості, коли у сучасних реаліях суспільного життя спостерігається криза естетичних ідеалів, дефіцит духовного розвитку молоді, коли розмиваються духовні орієнтири, спостерігається зухвале ставлення до найкращих творів мистецтва, виникають лже-цінності та ін. – все це є актуальною освітянською проблемою.

Саме цими міркуваннями нами обумовлено розгляд проблем у вихованні молоді, які піднімаються у наших попередніх публікаціях [15; 16; 17; 18; 19; 20]. Тому що виховання моралі, естетичної культури майбутнього фахівця

спрямовано на підготовку різносторонньої особистості із сформованими етичними принципами, стійкими моральними якостями та установками.

Проблеми естетичної культури особистості як складного психолого-педагогічного явища, що охоплює усі сфери буття людини, розвитку і виховання студентської молоді розглядали: І. Андрощук, О. Бабічев, Ю. Горщенко, Х. Джабер, М. Долматова, І. Зайцева, І. Зелена, І. Зязюн, М. Кір'ян, М. Коган, Т. Мороз, О. Отич, Г. Падалка, Л. Побережна, О. Пташук, І. Сідорова, Г. Сотська, В. Шwirка, О. Щолокова; в історичній ретроспективі естетичному вихованню присвячено науковий доробок О. Шумської; формування естетичних смаків у студентства досліджували Т.В.Бабенко, О. Берестенко, Л. Гончаренко, О. Хом'як та ін.

Отже, в аспекті, заявленої нами мети статті – вивчення “виховання естетичної культури особистості” в умовах університету, окреслити основні завдання, які передбачає виховання естетичної культури сучасних студентів, тому для більш повного розуміння зупинимось на дефініціях цього феномену.

Виклад матеріалу. Зважаючи на різноплановість підходів до розгляду значення виховання естетичної культури серед молоді, перш за все, ми пропонуємо під вихованням студентів ВНЗ розуміти цілеспрямовану діяльність науково-викладацького складу вищого навчального закладу і студентів, скеровану на формування у молоді певної системи поглядів і внутрішньособистісних якостей для адаптації майбутніх фахівців до соціального середовища, в якому вони будуть перебувати, й їхньої професійної діяльності.

Відтак, у площині нашого дослідження звернемося до визначення базових понять.

Новий тлумачний словник української мови визначає *культуру* як сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії... . Те, що створюється для задоволення духовних потреб людини [11, с. 33].

У сучасному філософському словнику: “Культура (лат. cultura – вирощування, виховання, освіта) – система, що історично розвивається внаслідок людської діяльності, поведінки і спілкування, які виступають умовою відтворення і зміни соціального життя у всіх її основних проявах. Програми діяльності, поведінки і спілкування, які складають корпус культури, представлені різноманітним форм: знань, навичок, норм та ідеалів, зразків діяльності і поведінки, ідей і гіпотез, вірувань, соціальних цілей і ціннісних орієнтацій і т.ін. [13]”.

Далі звернемося до розгляду концепта *ЕСТЕТИКА*.

“Естетика – наука про мистецтво, про форми прекрасного в художній творчості, у природі та суспільстві. Система поглядів на мистецтво, якої дотримується хто-небудь. 2. Краса, художність чого-небудь [10, с. 651]”.

Естетика – наука про природу естетичної свідомості людини, її чуттєвої культури людини. Таке загальне визначення витікає з органічної єдності двох своєрідних частин цієї науки; якими є: 1) виявлення діалектики самого процесу освоєння, специфіки естетичного як прояву ціннісного ставлення людини до дійсності; 2) художня діяльність людини [5].

Естетика – (грец. *aisthetikos* – чуттєве сприйняття) – наука про прекрасне та його роль у житті людини, про загальні закони художнього пізнання дійсності, розвитку мистецтва [2, с. 62].

У свою чергу, прикметник “естетичний – пов’язаний із створенням, відтворенням і сприйняттям прекрасного в мистецтві та житті. Викликаний прекрасним у житті чи мистецтві [10, с. 651]”.

Вчені кафедри історії та теорії педагогіки НПУ імені М.П.Драгоманова наголошують, що “естетичне виховання передбачає розвиток в людини почуттів прекрасного, формування умінь і навичок творити красу у навколишній дійсності, вміти відрізнити красиве від потворного, жити за законами духовної краси” [2, с. 62]. Тоді як, естетична культура “передбачає сформованість у людини естетичних знань, смаків, ідеалів, розвиток здібностей до естетичного сприйняття явищ дійсності, творів мистецтва, потребу вносити прекрасне в оточуючий світ, оберігати природну красу” [2, с. 63].

І, нарешті, “естетичний ідеал відображає певні уявлення людини про красу, підкреслює критерії, за якими варто оцінювати ті чи інші явища, предмети” [2, с. 63].

Т. Бабенко, пропонує розуміти естетична культура особистості студента як спеціалізовану частину культури суспільства, яка характеризується сукупністю особистісних ціннісних орієнтирів, що охоплюють всі сфери життя в їх взаємодії зі світом і відповідають найвищим здобуткам суспільства, в якому він живе, здатністю до ціннісного сприйняття дійсності та її перетворення за законами краси. Естетична культура особистості студента відбиває родинне виховання, особливості вікової та соціальної групи, до якої він належить [1, с. 20].

Одні науковці представляють «естетичну культуру особистості» як якість індивідуума, що виявляється у здібності та умінні емоційно сприймати й оцінювати явища життя і мистецтва, прекрасні та потворні, трагічні та комічні; перетворювати природу, навколишній світ, людину за законами краси [23, с. 292]. Таким чином, естетична культура особистості є цілісною єдністю естетичної свідомості та активної естетичної діяльності

Інші вчені під поняттям “естетична культура особистості” розуміють “цілісність естетичної свідомості та естетичної діяльності, основою якої є емоційно-почуттєве переживання вражень, знання, що виявляється в різних формах естетичного ставлення (відчуття, оцінювання тощо) і є проявом ціннісної позиції особистості” [3, с. 198].

Розглядаючи теоретичний інструментарій аналізу поняття “естетична культура особистості”, М. Мамчур характеризує естетичний смак “як зовнішній вияв розвиненої естетичної культури особистості, який відображає рівень емоційно-естетичної сфери, естетичної свідомості, наявність необхідних естетичних знань, здатність і потребу сприймати та перетворювати дійсність за законами краси, уміння реалізувати свій естетичний досвід у професійній діяльності” [9]. Смак (за С.І.Ожеговим) – це “почуття, розуміння витонченого; схильність, пристрасть до чого-небудь; стиль, манера” [14, с. 77].

Вчена характеризує естетичний смак як “інтегративний компонент естетичної культури особистості, що відображає розвиненість емоційно-естетичної сфери, естетичної свідомості, наявність необхідних естетичних знань, здатність і потребу сприймати та перетворювати дійсність за законами краси, уміння реалізувати свій естетичний досвід у професійній діяльності” [9, с. 143].

У свою чергу, О. Дмитраш індивідуальний естетичний смак пропонує розглядати як естетичну установку, яка формується шляхом естетичного

досвіду людини і, у свою чергу, включається до нового досвіду, опосередковуючи кожне нове естетичне сприйняття [4, с. 50].

На нашу думку, обом авторам, слід було б зробити акцент на тому, що крім естетичного смаку, **формується і стиль**. Тим більше, що О. Дмитраш вивчає естетичну культуру у майбутніх дизайнерів-технологів. Наприклад, естетичний смак і стиль (крім того, що вони повинні бути притаманні кожній людині), але розглядаються як необхідний критерій у професійній діяльності дизайнерів, архітекторів, хореографів, музикантів, художників, декораторів та ін.

Таке припущення, можна дозволити з огляду на те, тому що концепт **СТИЛЬ** має декілька дефініцій: 1) сукупність ознак, які характеризують мистецтво певного часу та напряду або індивідуальну манеру художника стосовно ідейного змісту й художньої форми; 2) сукупність характерних ознак, особливостей, властивих чому-небудь; 3) сукупність зовнішніх ознак (риси обличчя, особливості побудови фігури і т.ін.), властивих певному народові; 4) Стиль – сукупність ознак, які характеризують мистецтво певного народу, країни і т.ін.; 5) сукупність прийомів, характерних рис якої-небудь діяльності, поведінки, методу роботи; 6) спосіб виконання, здійснення чого-небудь, який характеризується сукупністю певних технічних прийомів; 7) характерна манера поводитися, говорити, одягатися; мода, фасон, крій. 8) стиль доби – сукупність ознак, характерних для певного часу [12, с. 429].

Переконаливим аргументом такого висновку щодо сказаного вище, може слугувати, як приклад, презентація манери одягатися головної героїні Біхтер із кінострічки, визнаної однією із кращих останнього десятиліття, “Заборонене кохання” (Туреччина, 2010) [24; 25], де, до речі, робота дизайнерів і стилістів була високо відзначена кінокритиками (це представляє інтерес для студентів швейного профіля). Зупинившись на кінострічці, ми мали на увазі, що кінопродукція має таку аудиторію, з якою навряд чи може змагатися інший вид мистецтва. Тому, безумовно, вбрання артистів впливає на формування естетичного смаку глядачів.

Нам більш імпонує запропонований погляд О. Пташук [23, с. 292] у розгляді дефініції “естетична культура”, де науковець розмежовує два найбільш важливі поняття, що становлять її структуру: *естетична свідомість* (елемент суспільної свідомості та його форма, що містить такі компоненти: такі компоненти, як естетичне сприймання, естетичні почуття, естетичний смак, інтереси, естетичну потребу, естетичний ідеал, естетичні творчі здібності) та *естетична діяльність* (формування мотиваційної сфери особистості; постановка цілей і конкретних завдань діяльності; з’ясування способів, засобів; створення умов для здійснення певної діяльності; отримання результату).

Тоді, відповідно до підходу Е. Помиткіна [21, с. 216], до естетичних емоцій і почуттів можна віднести такі, що пов’язані із сприйняттям краси, співзвучності, гармонічності, досконалості, які предствлені на табл. 1.

Естетичні афективні стани особистості

Позитивні		Негативні	
благочинність	натхнення	гидливість	відраза
велич смак	обоження	дисгармонія	потворність
відсторонення	окриленість	диссонанс	упередженість
сприйнятливості	під'йом святковості	негідність	страждання
гармонія	досконалість	буденність	цинізм
інтерес краса	співзвучність	спустошеність	
милування	такт		
насолада	урочистість		

Відповідно до сказаного вище, виокремимо складові поняття “естетична культура”: 1) естетичне сприйняття; 2) художньо-образне мислення; 3) естетичні почуття (емоційні стани особистості, що виникають під впливом мистецтва або явищ дійсності); 4) естетичні потреби; 5) естетичні смаки; 6) естетичні ідеали; 7) художньо-творчі уміння та здібності особистості.

Ми вважаємо, що системна організація навчально-виховного процесу в освітньому середовищі університету повинна бути скерована на особистісно-професійний розвиток особистості студента, стимулюючи його активність, ініціативність, розкриття сутності та особливостей виховання його естетичної культури, професійних та естетичних цінностей. Це дасть підґрунтя для перетворення внутрішньособистісного потенціалу кожного окремого студента в суттєві людські і професійні якості майбутнього фахівця.

Окрім цього, до основних етапів естетичного розвитку студентів ВНЗ відносять: 1) активність (художність, експресивність); 2) створення і аналіз відповідних ситуацій (комунікативно-естетичних, самовираження, оцінних, пізнавальних); 3) закріплення позитивних результатів саморозвитку у процесі професійної діяльності [4, с. 50]. За таких умов необхідно звертати увагу на те, що розкриття і реалізація вихованцями своїх потенційних можливостей у сфері художньо-естетичної діяльності виступає фактором їхнього особистісно-професійного розвитку.

Слід також взяти до уваги, що серед форм естетичної культури класифікують такі: масові (місто, район, університет, факультет та ін.), групові (студентська група, гурток) та індивідуальні; складніші і простіші; за специфікою завдань (сприймання і вивчення естетичних об'єктів дійсності і мистецтва, спрямовані на естетичну творчу діяльність, управління процесом естетичної освіти і виховання, контролю та обліку); за особливостями об'єктів естетичного відношення: природи, довкілля, побуту, взаємостосунків людей, трудової діяльності, навчального і позанавчального процесу, різних видів мистецтва, засобів масової комунікації (радіо, ТБ) [8, с. 136–137].

Висновки. Узагальнюючи викладені особливості виховання естетичної культури студентів, окреслимо основні завдання, які передбачає цей процес: 1) виховання любові до Батьківщини та її культурного надбання; 2) передачу студентам досвіду ціннісно-естетичного ставлення до дійсності; 3) виховування у молоді ідеали майбутнього; 4) формування особистісно-естета; 5) виховання морально-етичних якостей особистості; 6) залучення до загальнолюдських цінностей; 7) формування інноваційного культурного середовища в умовах університету; 8) стимулювання студентів до генерування нових ідей, їх творчості; 9) створення умов для соціалізації студентів.

Отже, **перспективними для подальших досліджень** ми вбачаємо вивчення шляхів виховання естетичної культури у процесі іншомовної підготовки майбутніх випускників університетів за професійним спрямуванням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабенко Т.В. Формування естетичного смаку у студентів вищих педагогічних навчальних закладів засобами іноземних мов : автореф. дис. ... к.пед.наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Т.В.Бабенко. – Житомир, 2006. – 20 с.
2. Вовк Л. Українсько-агліійський словник навчально-педагогічних понять та термінів : метод. пос. / укл. Л.Вовк, О.Падалка, Г.Панченко [та ін.]. К. : Український центр духовної культури, 2006. – 154 с.
3. Гук Н.Ф. Теоретичні передумови формування естетичної культури / Н.Ф.Гук // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: Збірник наукових праць. Вип.18 – К. : Логос, 2013. – С. 193–199.
4. Дмитраш О.П. Формирование эстетической культуры студентов технических вузов / О.П.Дмитраш // Духовність особистості: методологія, теорія і практика : наук. журнал. – 2011. – № 5 (46). – С. 46–52.
5. Естетика : підручник / Л.Т. Левчук, Д.Ю.Кучерюк, В.І.Панченко ; за заг. ред. Л. Т. Левчук. – К. :-Вища шк., 1997. – 399 с.
6. Концепція естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. - 1992. – №5. – С. 2–9.
7. Концепція національного художнього виховання дітей, учнівської та студентської молоді в умовах відродження української національної культури // Освіта. – 1995. – 6 вересня (№ 5). – С. 3.
8. Королева Г.М. Система эстетической подготовки студентов в высших учебных заведениях / Г.М.Королева, Г.А.Петрова ; [науч. ред. Т.В. Шуртакова]. — Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1984. – 180 с.
9. Мамчур Н.С. Теоретико-методологічні засади поняття «естетична культура особистості»/ Н.С.Мамчур // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» – Додаток 1 до Вип. 7, Том V (60) : Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К. : Гнозис, 2016. – С. 136–144.
Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2016_3_38
10. Новий тлумачний словник української мови : в 3 т. / [укл. В.Яременко та ін.]. – К. : Вид-во «Аконіт», 2008. – Т. 1. – 928 с.
11. Новий тлумачний словник української мови : в 3 т. / [укл. В.Яременко та ін.]. – К. : Вид-во «Аконіт», 2008. – Т. 2. – 928 с.
12. Новий тлумачний словник української мови : в 3 т. / [укл. В.Яременко та ін.]. – К. : Вид-во «Аконіт», 2008. – Т. 3. – 864 с.
13. Новейший философский словарь / сост. и гл. научн. ред. А.А. Грицанов. – [3-е изд., исправл.]. - Мн. : Книжный Дом. 2003. - 1280 с. - (Мир энциклопедий).
14. Ожегов С.И. Словарь русского языка: ок. 57 000 слов / С.И.Ожегов ; под ред. д-ра. филол. наук, проф. Н. Ю.Шведовой. – [14-е изд., стереотип.]. – М. : Рус. язык, 1983. – 816 с.
15. Петько Л.В. Виховний потенціал методу ситуаційного аналізу ("Case study" method) у формуванні професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету / Л.В.Петько // Науковий часопис НПУ імені М.Д.Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання : зб. наук. пр. ; за ред. академіка В.І.Бондаря. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2015. – Вип. 27. – С. 133–140.
16. Петько Л.В. Впровадження української національної ідеї в процес іншомовної освіти майбутніх педагогів / Л.В.Петько // Вища освіта України. – 2013. – № 2. – С. 68–74.
17. Петько Л.В. Єдність навчання і виховання у формуванні професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища : монографія / Л.В.Петько. – Київ : Талком, 2016. – 320 с.; бібліогр.
18. Петько Л.В. Реалізація морально-суспільної проблематики у формуванні професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету /

Л.В.Петько // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. – Вип. 55. – С. 166–173.

19. Петько Л.В. Формування духовних цінностей студентської молоді шляхом створення професійно спрямованого іншомовного навчального середовища в умовах університету (на прикладі вивчення англійською мовою новели О'Генрі "Останній листок") / Л.В.Петько // Проблеми освіти: наук. зб. – 2014. – № 79. – С. 302–307.

20. Петько Л.В. Формування професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету шляхом розгляду моральних орієнтирів студентів / Л.В.Петько // Педагогічний альманах : зб. наук. праць ; редкол. В.В.Кузьменко [та ін.]. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2016. – Вип. 29. – С. 164–172.

21. Помыткин Э.А. Развитие духовного потенциала и глубинные преобразования личности / Э.А.Помыткин // Духовність особистості: методологія, теорія і практика : зб. наук. пр. – 2015. – № 1 (64). – С. 200–223.

22. Про затвердження Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексної програми художньо - естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах: наказ М-ва освіти і науки України від 25 лютого 2004 р. // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2004. – №10. – С. 3–32.

23. Пташук О.А. Естетична культура особистості як мета естетичного виховання: теоретичний аналіз / О.А.Пташук // Інноватика у вихованні. – 2016. – Вип. 3. – С. 289–295.

24. Bihter Ziyagil. Fashion [Web site]. – Available mode : <https://www.youtube.com/watch?v=ehxBkil3RqM>

25. [Liana Collins](https://www.youtube.com/watch?v=tGgn_lg7o90). Beren Saat fashion dresses (2010) [Web site]. – Available mode : https://www.youtube.com/watch?v=tGgn_lg7o90

26. Shcholokova O.P. Art and pedagogical designing as a means of improvement of music teacher's professional preparing / O.P. Shcholokova // Economics, management, law: socio-economical aspects of development: Collection of scientific articles. Volum 2. – Edizioni Magi – Roma, Italy. – 2016. – P. 265–268.

27. Ternopil'ska V.I. Theoretical aspects of the phenomenon "aesthetic sense" / V.I.Ternopil'ska // Perspective directions of scientific researches: Collection of scientific articles. – Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, 2016. – P. 339–344.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2017